

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Andreae Alciati Emblemata**

**Alciati, Andrea**

**Patavii, 1661**

Maturandum. Emblema XX.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

Maturandum :  
EMBLEMA XX.



**M**ATURARE iubent properè, & cunctarier omnes;  
Ne nimium praeceps, neu mora longa nimis.  
Hoc tibi declaret connexum echeneide telum:  
Hæc tarda est, volitant spicula missa manu.

## COMMENTARI I.

I. **T**ELO seu sagittæ circumuoluta est remora, maturitatis symbolum. Est autem Echneis siue remora pisciculus semipedalis longitudinis, & quinque digitorum crassitudinis, limaci magnæ similis, ut asserit Plinius lib. 32. cap. 1. Secundum verò Oppianum, aspectu anguillæ, forma turbinata, colore nigro, ore acuto, qui & incuruatur ut hamus, in petris viuens. Acistoteles lib. 2. de nat. animal. cap. 14. ait: Remoram errore nonnulli pedes habere prodiderunt, ex pes enim omnino est; sed quoniam pinnas habet pedibus similes,

hinc fit, ut pedibus instare videatur. Pisciculus quidam est saxis assuetus, in cibos non admittendus, nomen à remorandis nauibus adeptus, vilis ad iudiciorum causas, & amatoria veneficia, ut aliqui volunt. Vide Plin. lib. 9. cap. 25.

TRITO vulgò proverbio dicitur, maturandum quidem esse & accelerandû, paulatim tamen & præmeditate, ne nimia festinatio & parum considerata, periculosa; neque prælonga tarditas & mora perniciofa sit futura, sed mediocritas & modus in omni re seruetur: quod eleganter hac figura

II.

figura exprimitur, & duabus notis hieroglyphicis ob oculos ponitur. Telum enim velocitatis, agilitatisq; iudicium est, vt explicat Pierius lib. 42. Hieroglyph. Remota autem impedimentum & tarditatem significat: Idem lib. 30. Alij rem planè eandem significantes, Delphinum remorq; adiunxerunt, vt Paulus III. Pontifex Max. Alij anchoram delphino copulauerunt, vt Aldus Manutius, nobilis Typographus. Rectè itaq; ex his medium constituetur, participans de vtroq; extremorum, excessu puta & defectu. H enim omnibus in rebus summè laudatur, commendatur & præcipitur, Aristotele teste lib. 2. Ethic. & lib. 4. Polit. Hinc illud Ouidij:

*Inter strumque teno, medio tutissimus ibis.*  
Nimia siquidem omnia (iuxta Plautum in Pœnulo) hominibus nimium negotium exhibent. Quare semper illud, quod medium est, atque inter verumq; probatur. Martial. epigr. 1. Cicero lib. 4. Tusc. quaest. Aristoteles 6. Moral. cap. 9. sic ait: Ad deliberandum autem multum temporis sumunt, propterea quod celeriter aiunt conficienda esse, quæ suscipimus, lentè capiendum consilium. Vnde sumptis videtur Sallustius illud, quod in historia Catilinæ posuit: Nam & priusquam incipias, consulto: & vbi consulueris, maturè opus est factu. Quem locum Ioachimus Perionius diligens Aristotelis interpres, sic censet posse melius legi: Antequam incipias, consulto: & vbi consulueris lentè, maturè factu est opus. Quæ quidem interpretatio plena est, & verbis Aristotelicis cõgruens. Sed tanè si verba Sallustij diuersa disputatione legas, integer constabit sensus, sic: Antequam incipias, consulto; & vbi consulueris maturè, factu opus est. Vide proverbium, *Festina lentè*. in quod vberimè copiosa orationis quasi fluuium congestit Chiladum autor. Vide etiam adagium, *Antequam incipias consulto*.

**III.** *Maturitas*. *MATURARE iubens* Maturitas vocatur ea virtus, quæ media est inter celeritatem nimiam, & tarditatem. Nigidius apud Macrobiam 6. Saturn. cap. 8. Maturè, inquit, est, quod neq; citius est, neq; serius, sed medium quiddam, & temperatum est. Sic & in frugibus, & in pomis, maturà dicuntur, quæ neq; cruda & immitia sunt, neq; caudæ & nimium cocta, sed temperata & adulta. Interpretationem hanc Nigidia-

nam duobus verbis eleganter exprimebat Augustus Cæsar. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitum ferunt: *ὄρεθ' ἑβραδῶς. Festina lentè*. Per quod monebat, vt ad rem agendam simul adhiberetur & industria celeritas, & tarditas diligentia: ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Sic Poeta Neptunum inducit discessum ventis imperantem, vt & citò discedant, tanquam fugiant; ita tamen fugiant, vt standi mediocritatem in regressu teneant, tanquam maturè, id est, temperatè abeuntes: veretur enim, ne in ipso discessu classi noceant, dum nimio raptu tanquam per fugam redeunt. Hæc ex Macrobio. Vide A. Gellium lib. 10. cap. 11. Noct. Att. Obiter istud addo, ex dialogo de Oratoribus, qui tribuitur Tacito: Maturare huius libri editionem festino, vt dimissa priore cura, nouæ cogitationi toto incumbam pectore. Quo ex loco constat, verbum Maturare, non semper ita strictè sumi, vt à Macrobio, Gellio, & alijs. Idem Tacitus in 2. histor. vbi de Muciano agit, quem penè imperij socium habuit Vespasianus, maturitatem perbellè describit, & quidem paucis: Mucianus cum expedita manu, non lento itinere, ne cunctari videretur, neq; tamen properans, gliscere famam ipso spatio sinebat, gnarus modicas vires sibi, & maiora credi de absentibus. Idem Historicus lib. 4. eiusdem Operis, in duobus principibus confert cum maturitate, vel tardatione potius, celeritatem nimiam & præcipientem, ad huius modum: Domitianus Mucianusque accingebantur dispari animo; ille spe ac iuuenta properans; hic moras neccens, quæ flagrantem retineret, ne ferocia ætatis, & prauis impulsoribus si exercitum inuasisset, paci belloq; malè consuleret.

*Cunctarier* ] *Παραγωνῆ*, Cunctarier pro cunctari. Cunctationis pulcher est apud Ammianum locus initio 16. vbi de Constantio: Hinc & deinde nec itinera, nec flumina transire posse sine insidijs putans, erat prouidus & cunctator; quod præcipuum bonum in magnis ductoribus, opem ferre solet exercitibus & salutem. Sic idem lib. 29. de Theodosio solerti duce sub Valente Imperatore diutius agens, vt antiquus ille cunctator pro negotio consultabat, commentis potius & prudentia, quam periculosis cõgressibus, hostem pugnacem

H 3 &

Telum.

Remora.

Medium temerò beati.

Sallustius emendatus.

*Festina lentè.*

*Maturitas.*

*Muciani maturitas.*

*Cunctatio.*

& im' e' errabilem iactu telorum , si fors copiam dedisset, oppressurus . Non mihi tempero, quin exemplum nebile adūgam ex eodem Historico, de duobus ducibus, qui sub Gratiano Cesare inuerunt, quos lubens ego confero cum Fabio Maximo & Minutio. Sic itaq; Ammian. lib 31. Nannieno negotium dedit, virtutis sobriæ duci . Et Mallobandem iunxit pari potestate collegam, domesticorum comitē, regemque Francorum, virum bellicosum & fortem. Nannieno igitur secum reputante fortunæ casus verfatiles, ideoq; cunctandum esse censente; Mallobandes autem pugnan di cupiditate raptatus, vt consueuerat ire in hostem, differēdi impatiens, angebatur.

Ne quid nimis .

Ne nimium praecepta &c. ] In rebus omnibus commendatur mediocritas. Vide prouerb. Ne quid nimis. Hesiodus ἔργ. Μήτρα θυλάσσειδάι, καίρῳ δ' ἰπὶ πᾶσιν ἄριστος .

Mensuram serua, modus in re est optimus omni .

Huic quoq; adstipulatur Venuſinus Poeta: Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines, Quos ultra, citraq; nequit consistere recte .

Echencia .

Echencia ] ἰχθυήεις, ἰδος, Latine Remora, à listendis & remorandis nauibus sic appellata, παρὰ τῆ ἔχεν τὰς ναῦς, de qua in sequentibus opportunius .

Telum .

Telum ] Telum vulgò id appellatur, quod ab arcu mittitur; sed proprie id omne telum dicitur, quod manu in longinquum proijci potest; vnde lapis, plumbū, lignum, ferrum, sub hoc nomine continentur. Deductum à Græco τῆλε, vel τηλῆ, quod longè significat. Eandem significationem etiam in Græco nomine inuenire possumus, etenim quod nos telum dicimus, illi σῆλος, vocant, ἀπὸ τῆ βάλειν, quod est mittere, seu iaculari. Telum seu sagittam pro signo velocitatis poni, non est recens. Itaque Armenij sagittam Tigrim vocant, per quandam verbi translationem. Nam velocissimum animal tigris; & fluuius rapidissimus nominis ei uidei, qui ex Armenia defluit in Mesopotamiam .

Telum ve locitatis signum .

Volitans ] ad designandam celeritatem; vel volitans, quia sagitta posteriore sui parte pennatae sunt.

Spicula .

Spicula missa manu ] Spiculum, est telum mistile, huc sagitta, sic dictum à spicarum specie. Ouidius serè sic 1. de Ponto, eleg. 4.

--- Sarmatica spicula missa manu. Virgil. 11. Aeneid.

Spicula conuerso fugientia dirigit arcu. Aliquando spiculum sumitur pro sagittæ ferro, & cuspide. Curt. Alexander sagitta ictus est, quæ in medio crure reliquerat spiculum. Nescio an huc etiam recte contulero, quod de Cymodocæa nympha Virgilius in 10.

--- Fugit illa per undas, Ocyor & iaculo, & ventos aquante sagitta. Sic quoq; celeritatem proferimus nos Germano prouerbio: Gleich wie der bolz von der Sennen .

1. IN rebus arduis, & quibus neglectis aliquid periculi esse potest, cauendum à nimia celeritate, atque etiam mora: sed videndum maxime, vt maturè non modo suscipiamus, sed & confectemur, quòd nobis propositum est, ne hac vel illac aberrando parte nos quodammodo pœnitat. Plutarch. oratione ad Apollonium: σοφοὶ δὲ τὸ μηδὲν ἄγαν ἔπος ἔνεσαν περισσῶς. Sapientes istud quidem, Ne quid nimis, præter modum celebrarunt. Laudatur & illud Phocylidis:

πάντων μίτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλθιναί .

eo enim vel maxime nomine Aristidē vtbe pepulerunt Athenienses, quòd nimis iustus esse videretur. Eodē penè modo Epheſij Hermodorum . At vt modum aliquem exemplis etiam imponamus, hoc vnum addamus ex Liuiò: In bello Punico secundo, Tertio Varroni, homini iuueniliter exultanti & temerario datus est collega Paulus Æmilius, maturus ætate & consilio, vt sua prudentia feruorem alterius temperaret. Sic Fabium Max. creatum aliquid belli ducem meminimus, eum quidem cunctatorem & maturum, vt Marcelli celeritatem reprimeret. Id si placet ad nimiam quorundam studiosorum industriam referre, sic statuo. Præceptum hic est rebus in omnibus agendis validissimum, quo aurea mediocritatis regula commendatur. Sicuti nihil magis expedit, quàm agrum optime colere: ita sæpe putatur inutilissimum, nimio se labore conficere. Plantæ aqua mediocri aluntur, immodica suffocantur: sic iuuatur ingenium laboribus ac studijs moderatis; contrà obruitur si immoderate exerceas. Nam vt plerunque luscianus cuenit ob nimium canendi studium,

IV. Vitanda nimia celeritas & tarditas.

Aurea mediocritas .

quo

quo mirifice delectantur, vt in eo exspirent, nempe quas, vt ait Plinius, spiritus deficiat citius, quam cantus: Ita nonnulli, studii intenti plus quam par sit, in ipso conatu interdum emoriuntur. Ceterum nulla opera, quanquam ab illustri artifice profecta, commendatur, quae immoderata sit, vt Apelles Protogenis tabulas admirabatur quidem, vt immensi laboris: in hoc tamen non laudabat, quod manum ponere de tabula vix nunquam posset: significabat ei nocere nimiam diligentiam, quam etiam in compositione Isocratea reprehendit Fabius: adeo modus in rebus, & certi denique fines spectandi sunt in omni capiendō consilio, labore sustinendo, aggrediendo, perficiendoque negotio, vt quod ait Flaccus:

*In sani sapiens nomen ferat, equus iniqui,  
Vt ita quae satis est, virtutis si petat ipsam.*  
Quibusdam certe in negotiis celeritate opus est, mora obest: hoc enim citat ex nescio quo Plutarch. *τιθεμένων ἀγώνων πρόφασιν ἀρετῶν ἐς αἰπύν, ἐβαλε σκότον.*

Certainibus iam propofitis, cunctatio virtutem profundas in tenebras deficit. Ita que M. Curius Dentatus Consul, cum delectum subitum coactus esset educere, nemoque iuniorum respondisset, coniectis in sortem tribubus omnibus, Pollia, quae proxima exierat, primum nomen extractum vna citari iussit: eo non respondente, bona haste subiecit. Quod cum illi nunciatum esset, accurrit ad tribunal Consulum, collegiumque tribunorum appellauit. At Consul Dentatus appellationem non recepit, bona eius & ipsum vendidit, non tam festinatione poenae, quam praue-niendi periculi causa, quando res, tumultusque belli moram dilationemque non reciperet, dum interim cognosceretur de excusatione aut immunitate. Retulit Val. Max. lib. 6. Aliis in rebus probatur tardum consilium, vt multo praestantius: contra nimium praiceps damnatur, vt quod adiunctam poenitentiam habeat. Sic Lucian. Epigramm.

*ἢ βραδύπυρος βουλή μιν ἀμείνων. ἢ δὲ γὰρ  
χρεῖα*

*ἀπὸν ἐρελκομένην τὴν μετάνοιαν ἔχει.*  
2. Sub hoc quoque schemate continetur de celesti myropolio deproptum remediū contra vim & impetum in vitia ruentis animi, fertur enim ille saepe effreni cursu in praiceps, nisi remora rationis & cuncta-

tio surgentes motus frangat & retundat. Sic enim faciendum est, quoties intuat occasio, aut potiunda voluptatis spes aliqua obiecta; cum ad lasciuia spectatus in muliere deor & venustas prouocat, quando lacessitus injuria in aduersarium incidis, & vindictae cupidine praecordia iam percelli ac stimulari sentis; cum obicitur denique & occurrit, vnde causam peccati vel ansam quomodolibet animus concipere, & inescari queat, prouocandum mox ad rationis tribunal, & consultandum, an citra honoris & famae iacturam turpicudo illa sic possit transmitti, quae labe inde, quam deforme stigma perennis ignominie expectandum, quam constanti viro indignum sic cadere & distari, velut ad sibilum leuioris aurae flosculorum pappi solent in patentibus campis; in eam molliorem masculas vires degenerasse, vt proteruioris oculi iactu lethiferam plagam inflictam cordi, vel eos suscitatos ignes, qui restingui nequeant, querelae audiantur, & signa probent; desperati militis notam esse, abicere clypeum ad fragorem crepantis tympani, aut rugiente classico: ad strepitum blandioris voculae, aut aspectum quem pruriens femina proiicit, ita leuiter cōcuti, deserere stationem, & dare manus, non minus. Actum ipsum intuemdum; quā breuis sepe & momentaneus, & sordes in ipso, & aculeos post ipsum, qui tanquam aspidis aut scorpionis immisso veneno sauciant. Magne virtutis medicamentum hoc, efficax & salutare inhibendis flagitiis, vbi mora interrumpit & deliberandi spacium, nec ad factum affectus re inconsulta mox se praecipitat: refrigescit calor & subsidit sensum, si non exit cum impetu. Sicut enim flamma, cum materiam corripit & effundit se globo pleniore, coercescet minas, & reprimatur aqua insperfa: ita conceptus iste libidinis feruor, si frigidam insundat delibens, & attemperet. Vehemens est inter ipsa initia, & in furia sua, sed compescit obex, & frangit vires. Ab iracundo exemplum habe, cum rabies agitat, & armare manus ad vindictam incipit, cum in oculis inimicus est, & ad votum perdendi occasio, cum furor impellit, & recrudescens memoria acceptae iniuriae. Actum est, si primum sequatur impetum, si non discurrat iudicio & examinet molem flagiti, seueritatem legis, rigorem iudicis poenae &

Curius Dentati festinatio.

Cunctatio & delibatio peccati remedium.

tormenta, quibus luendum. Quæ dum cogitat, languet, ac friget manus interim, despumat bilis, & hosti parcitur. Similis ratio in ebrioso: dum in vitro scintillat generosus ille liquor, & vrget fisis, acclamant focij, dum feruet opus, dum fumat mensa, dum in circulum bibitur, & contrahuntur noua iura fraternitatis & amicitie, Baccho sanciente foedera, dum clamoribus omnia personant & letitie iubilio, iam porta panditur ad peccatum, intrare libet citatis passibus & ingurgitari,

ni reuocent quæ adiuncta vitio, quæ comitantur, ratione magistra, Equo frequenter excutit infensorem nimia pernicitas, & aurigam impetus suus sternit, ruentem & pronum in verbera, quibus à moderamine & mora nullum periculum, si contineant & reducunt habenas. Similiter faciendum in hoc stadio flagitiorum; vnicui iniiciendus est rotæ, qui sistat, frznum, equo, & remora sagittæ, ne nimium properent.

## In deprehensum.

## EMBLEMA XXI.



**I**AM DV DV M quacunque fugis, te persequor: at nunc  
 Cassibus in nostris denique captus ades.  
 Amplius haud poteris vires eludere nostras:  
 Ficulno anguillam strinximus in folio.

COM-